

N:o 82.

Af herr **Tynell m. fl.**, om vissa ändringar i det utaf Kungl. Maj:t i propositionen om statsverkets tillstånd och behof föreslagna nya aflöningsreglementet för tjänstemän vid postverket m. m.

I det vidlyftiga omorganisationsförslag angående postverket, som föreligger till Riksdagens behandling, är allt för liten uppmärksamhet riktad åt den möjlighet till en billigare drift, som ligger uti ett vidare användande af postbetjante vid det postala expeditionsarbetet. Visserligen ägnas saken några rader å sid. 111, men det synes som den bort tillmätas vida större betydelse vid omorganiseringen.

Framförd af postbetjante själfva har utbytet af arbetskraft så småningom ägt rum, sedan Riksdagen bestämdt uttalat sin önskan härom. Det har börjat och hittills hufvudsakligen ägt rum vid järnvägsposten, hvarest för närvarande 361 betjante ersätta tjänstemän. Men äfven vid postkontoren finnes ett 80-tal, som utföra göromål, hvilka förut ålegat tjänstemän. Om ock inte så mycket mera finnes att göra vid järnvägsposten, är däremot vid postkontoren ett stort fält att tillvarataga. Postverkets distriktschefer ha nyligen, vid afgifvande af utlåtande öfver en framställning från postbetjante härutinnan, trots en del formella invändningar, måst medgifva möjligheten af ett vidsträcktare användande af postbetjante äfven vid kontoren.

Då enligt det föreliggande löneförslaget en postexpeditör skall åtnjuta en minimiaflöning af 1,800 kronor, under det en förste postbetjante har 1,340 kronor (hvertill kommer beklädnad med cirka 100 kronor samt läkarevård) är det påtagligt huru stor vinst postverket

gör på utbytet. Ännu mer i ögonen fallande blir skillnaden, om man jämför mellan funktionärer i högre lönegrad samt med flere ålders-tillägg. Sålunda skulle en postexpeditör med högsta aflöningen och dyrortstillägg åtnjuta 4,250 kronor under det en postbetjänt under liknande förhållanden finge nöja sig med 2,090 kronor, däri inbegripet kostnaden för kläderna.

Under förmenande att denna fråga bort beaktas bland annat vid bestämmandet af antalet ordinarie såväl förste som obefordrade postbetjante, ha vi velat hemställa, att Riksdagen måtte med kraft häfda sin mening, att ett fortsatt arbete på denna väg må komma till utförande.

Dels ur samma synpunkt, den att genom undvikande af öfverkvalificerad arbetskraft bringa ned kostnaderna, dels emedan det syns oss billigt och rättvist, att postbetjante finge någon mera själfständig syssla att sträfva till, har den önskan uppstått, att poststationer skulle kunna få öfvertagas af dem. Den s. k. postkommissionen yttrade i detta ärende, som synes å sid. 160 i den kungl. propositionen, att den erfarenhet, som hittills vunnits genom anställande af förste postbetjante till tjänstgöring i postiljonskupé eller i andra pröfvande befattningar, torde gifva vid handen, att förvaltningen af de poststationer, som kunde komma att förestås af förste postbetjante, i allmänhet skulle blifva på ett tillfredsställande sätt tillgodosedd. Kommissionen uttalade sig också för en dylik anordning i vissa fall.

Emellertid synes såväl kommissionen som kungl. generalpoststyrelsen och Kungl. Maj:t ha den uppfattningen, att en dylik anordning skulle ställa sig ekonomiskt ofördelaktig för postverket. Detta synes knappast vara fallet. Tvärtom lär i längden sådana stationer blifva billigare, därest de inrättades i en hel del fall, då eljest postkontor skolat komma till stånd.

Det är gifvet, att på en hel del orter poströrelsen springer upp till sådana dimensioner, att dess handhavande helt kräfver en persons arbetskraft. När så skett kan det inte vara för staten eller allmänheten förmånligt, att sysslan längre skall handhavas som bisyssla, hvilket är fallet med de flesta poststationer, eller att föreståndaren skall stå utom postverket. Jämsides med poströrelsens tillväxt går allmänhetens berättigade kraf på bättre postgång och utvidgad verksamhet för stationerna.

När dessa här berörda omständigheter nödvändigöra en förändring, pläga postkontor inrättas. Men härmed stiger också i ett slag kostnaderna afsevärdt. Vid en blick på postverkets berättelse för år 1907 skall man finna, att de allra minsta postkontoren betinga en kostnad i det närmaste lika stor som uppbörden vid kontoret. Enligt den kungl.

propositionen föreslås nyinrättandet af 20 postkontor, hvaraf en hel del icke torde kunna uppvisa en uppbörd, stor nog att betäcka omkostnaderna, ej heller att ett större behof med hänsyn till underlydande poststationer gör sig gällande.

I en framställning som svenska postmannaförbundet under förra året ingaf till kungl. generalpoststyrelsen påvisades, hurusom inrättandet af fyra sådana stationer, som postbetjände föreslagit, skulle betinga en merutgift af cirka 6,400 kronor men att, därest fyra mindre postkontor afvenledes förändrades till sådana stationer, en besparing endast å postförvaltarnes aflöning af cirka 6,700 kronor skulle uppstå. Det är gifvet, att äfven andra kostnader blefve billigare, därest en föreståndare ur postbetjäntes klass anställdes, än då sysslan innehafves af en postmästare, enär den förre helt naturligt inte fordrar den hjälp och uppässning som den senare.

Härmed har bevisats, att för samma kostnad ett dubbelt så stort antal dylika stationer skulle kunna inrättas som postkontor, hvarigenom helt naturligt en större allmänhet blefve bättre tillgodosedd i postalt afseende.

För de nuvarande, icke i postverket anställda stationsföreståndarne, föreslås högre arvode, hvaraf följer att skillnaden i kostnader emellan nuvarande stationer och de föreslagna, icke blir så stor som nu. Den allra lägsta postmästarelönen (för kvinnlig postmästare) föreslås till 2,700 kronor och (för manlig) till 3,500 kronor; i maximum utgöra dessa aflöningar resp. 3,100 och 4,600 kronor. Då förste postbetjäntes aflöning undantagandes beklädnad och läkarevård utgör i minimum 1,340 och i maximum 1,640 kronor är det lätt att beräkna att på hvarje sådan poststation, som här ifrågasättes i stället för postkontor, blir administrationen billigare med i ena fallet 1,360 resp. 2,160 kronor, i andra fallet (då högsta aflöningen uppnåtts) med 1,460 resp. 2,960 kronor. Under sådana förhållanden är det svårt att förstå talet om att dessa stationer skulle ställa sig dyrare.

Att postkontor inrättas för att tillgodose omkringliggande poststationers behof synes inte alltid vara fallet. Så har nyligen ett postkontor inrättats med endast en underlydande station, hvilken station säkerligen väl kunnat lyda under annat kontor.

Då det visat sig väl gå för sig vid statens järnvägar att låta personer, tillhörande den lägre tjänstemannaklassen, förestå stationer af stor omfattning, torde betänkligheter ej böra möta mot att äfven inom postverket ett dylikt system, till en början försöksvis, infördes. Säkerligen skall detta slå lika väl ut, både ur ekonomisk och rent

postal synpunkt, som det vidsträcktare användandet af postbetjante, hvilket de senare åren genomförts vid järnvägsposten.

Ett viktigt moment är också att härigenom skapades, låt vara ett fåtal, mera själfständiga tjänster för postbetjante att sträfvå till. Då omorganisationsförslaget för de högre tjänstemännen ställer i utsikt väsentligt förbättrade förhållanden, synes detta inte vara obilligt begärddt.

Beträffande det af den s. k. postkommissionen afgifna af kungl. generalpoststyrelsen tillstyrkta förslaget, angående sättet för förste postbetjantes arfvodes läggande till lönen, komma dessa funktionärer i en sämre ställning än motsvarande befattningshafvare vid de två andra kommunikationsverken.

I den kungl. propositionen föreslås, att för de förste postbetjante, som komma att uppföras på ordinarie stat, af arfvodet (240 kronor) 40 kronor under de första fem åren skall tillhöra lönen och 200 kronor tjänstgöringspenningarna; efter fem år skola 100 kronor tillhöra lönen och efter tio år 160 kronor.

Om nu hänsyn tages till, att bland dessa förste postbetjante finnas en stor mängd som uppnått hög ålder, att lönen grundlägger pension samt att många af dessa innehåft sina uppdrag som befordrade i många år — exempelvis de brefbärareförmän i Stockholm, som haft dessa uppdrag ända till 10 och 20 år och de postiljoner, som länge förestått postiljonskupé och härför tillgodonjutit särskildt arfvode — torde det tydligt framgå, huru orättvist detta successiva fördelande af arfvodet på lön och tjänstgöringspenningar verkar. Trots det dessa funktionärer innehåft sina viktigare uppdrag tiotal år och därutöfver, få de vid afgång ur tjänsten, därest denna, som för ett flertal kommer att ske, inträffar före uppnåendet af tio år i fast befordrad ställning, icke uppbära den pension af 960 kronor, som blir deras yngre kolleger beskärd.

Vi ha icke kunnat underlåta att fästa Riksdagens uppmärksamhet på det mindre tillfredställande uti att icke hela arfvodet genast vid befordran lägges till lönen. Det är att märka, att en sådan befordran i flesta fall icke kommer att ske förr än fem år efter anställning som ordinarie, hvadan det torde vara rimligt begärddt, att genast den högre lönen erhöles. Särskildt gäller detta vid öfvergången, då de gamla komma att befordras.

Som jämförelse må erinras om, att en stationsförman vid statens järnvägar — sålunda en fullt jämförlig funktionär — vid den tjänsteålder, då postbetjanten kan bli befordrad, har en högre fast lön samt sedermera uppnår en lön af 1,440 kronor. Denna skillnad i förmåner

är talande nog, och det är härvid att märka, att statens järnvägars personal nyligen fått sina löner reglerade.

Beträffande postbetjäntes benämning föreslog kommissionen ingen annan ändring än att förste postbetjänte och postbetjänte gemensamt skulle kallas »tjänstemän af lägre grad». Sedan postbetjänte uttalat sig mot att betjäntetiteln fortfarande bibehölles, har kungl. generalpoststyrelsen ändrat förslaget därhän, att tjänstemän af lägre grad skulle betitlas: »förste postmän» och »postmän».

Motiv för denna titel skulle vara att postbetjänte själfva antagit detta namn i sin sammanslutning: Svenska postmannaförbundet.

Postbetjänte anse emellertid med rätta, att icke deras titelfråga på detta sätt blifvit löst och att det senare förslaget icke är bättre än det förra. Det enda rätta är att gifva postbetjänte, liksom öfriga funktionärer i postverket och inom andra verk, specialtitlar. Det är härvidlag icke riktigt, som i den kungl. propositionen angifves, att det vore fråga om att »införa en hel mängd nya titlar»; det är fastmera endast meningen att bibehålla förut befintliga. Som bevis härfpå må anföras, att i instruktion för postbetjänte, som utgafs år 1903, finnas införda följande specialtitlar: brefbärare, värdebrefbärare, posttransportör, breflådstömmare, postiljon, landsvägspostiljon. Om man nu håller sig till det förslag, som af postverkets distriktschefer afgifvits, erfordras endast två titlar utöfver dessa, och dock ha en hel del nya verksamhetsgrenar för postbetjänte sedan dess tillkommit. Det förefaller som två nya titlars införande icke skulle behöfva möta svårigheter, då för tjänstemän af högre grad föreslås många nya titlar, såsom: öfverkontrollör, förste kontrollör m. fl.

Då en generell titel för postbetjänte föreslagits i benämningen: »tjänstemän af lägre grad», är det svårt att förstå hvarför en ytterligare generell titel skall införas. Titeln »postman» är också fullständigt missvisande. Vi hysa nämligen den uppfattningen, att alla i postverkets tjänst anställda äro postmän och i konsekvens härmed borde ingen annan kunna kallas »förste postman» än postverkets chef. Vare sig i dagligt tal inom postverket eller bland allmänheten, torde en dylik benämning vara möjlig att tillämpa. Tvärtom begagnar såväl öfverordnade som allmänheten de väl bekanta titlarna: förman, vaktmästare, brefbärare, postiljon m. fl.

Att namnet på postbetjäntes sammanslutning skulle kunna föranleda en dylik benämnings införande måste bestridas. Denna sammanslutning är, i enlighet med uppfattningen om postmannabenämning-

gens allmänna omfattning, öppen för alla i postverket fast anställda personer. Sammanslutningar med liknande namn finnas inom flera stats-tjänarekårer utan att därför ha föranlett sådan titels införande. Så har i dagarna blifvit bekant, hurusom en kommitté vid tullverket föreslagit specialtitlars användande jämte den generella titeln: tjänstemän af lägre grad. Ändock har denna kårs sammanslutning ett liknande namn som postmannaförbundet. Att den uppfattningen är gällande att ordet postman afser äfven högre funktionärer framgår af att inom postpersonalen finnes en sammanslutning benämnd svenska postmannaföreningen, bildad 1877 och afsedd för tjänstemän af högre grad; därjämte existerar en förening, benämnd svenska postmannakårens sjuk- och sparkassor äfven den för högre funktionärer.

Af allt detta torde framgå att införandet af titeln »postman» för en del af postmännen är ägnadt att ställa till trassel och missförstånd, hvilket däremot aldrig kan blifva fallet med de af distriktscheferna föreslagna specialtitlarna. Dessa komma också att blifva betydligt enklare i praktiken än de nu använda långa benämningarne: förste postbetjänt, som tjänstgör ensam, eller som »förste man i postiljonskupé» m. fl. Dessa specialtitlar kunna tillämpas på alla funktionärer i den lägre graden. Någon svårighet härutinnan förefinnes icke.

Herr civilministern säger, att frågan lärer vara af mycket underordnad betydelse. Så viktig är den inte heller, men det synes oss, att den inte borde vara oviktigare för postbetjänte än för andra funktionärer, hvilka fått sin titelfråga ordnad på ett sundt och tidsenligt sätt, och inte heller oviktigare än för de högre funktionärerna inom postverket.

Angående nya ordinarie postbetjänte lärer ett allt för litet antal ha ifrågakämlt. Jämför man de två tjänstemannaklasserna måste man komma till den slutsatsen, att den lägre blifvit ställd i en vida ogynnsammare ställning än den högre. Postkommissionen yttrar (sid. 111 i statsverkspropositionen): »då i fråga om postbetjäntepersonalen den grundsatsen vunnit Kungl. Maj:ts och Riksdagens godkännande, att tjänstetiden såsom extra postbetjänt bör begränsas till 4 år, har kommissionen funnit sig böra förorda, att antalet ordinarie postexpeditörstjänster för framtiden så tillmätas, att befordran till dylik befattning må i regel kunna af extra biträde vinnas efter en tjänstetid af vid pass 5 år».

Utan att nu ingå på frågan om lämpligheten af fastslående af en dylik norm finna vi det angeläget framhålla, att denna jämförelse mellan postbetjäntes 4 extraår och postexpeditörernas 5 år är fullständigt

missvisande. Under det att man för de extra postexpeditörerna räknar tjänstetiden omedelbart efter genomgången elevkurs, alltså cirka ett år efter det vederbörande börjat ägna sig åt posttjänsten, bortser man alldeles från postbetjäntens aspirant- och reservtid och låter honom börja räkna tjänsteår först då han vinner fast anställning. I stället för 4 extra tjänsteår har han sålunda allra minst 6 men ända upp till 10 år, innan han vinner ordinarie anställning. Ville man för postbetjäntes del tillämpa samma princip — öka extratiden till 5 år, men räkna från första anställning — skulle de säkerligen känna sig ytterst tacksamma.

Vi ha härmed velat visa att, om herr civilministerns uttalande, att denna grundsats — befördran efter vissa års extratid — bör tillämpas allenast i den mån densamma låter sig förenas med postverkets behof af arbetskrafter, är tillämpligt beträffande postexpeditörerna, kan det icke vara motiveradt, då fråga är om postbetjänte. Det kan väl inte gärna bli fråga om att en person, som i 4 år varit helt och fullt upptagen i postverkets tjänst, icke är behöflig i tjänsten; tvärtom kan man sätta i fråga huruvida icke en aspirant- och reservtid af fem år och därutöfver borde vara tillräcklig prøfvotid och anställning som ordinarie vinnas åtminstone ett eller annat år efter sedan fast anställning erhållits.

Följande tabell visar förhållandet mellan ordinarie och extra postbetjäntepersonal under de senare tio åren.

År.	Ordinarie.	Extra och reserver.
1898	941	892
1899	941	981
1900	1051	1023
1901	1051	1147
1902	1050	1364
1903	1250	1293
1904	1250	1397
1905	1400	1276
1906	1400	1335
1907	1600	1323

Som synes är, trots tillsättandet af flere ordinarie, förhållandet mellan ordinarie och extra ungefär lika. Men härtill kommer, att på de senare tre åren en maskerad extrakår tillkommit, bestående af aspiranter och dispositionsbiträden. Angående de förras antal finnes ingen uppgift, men man torde utan att riskera att öfverdrifva kunna uppgifva dem till minst 200; de senare uppgifvas i postverkets berättelse för 1907 utgöra 85. Man kommer sålunda upp till en extrakår på 1,600, alltså lika stort antal som de ordinarie eller 1,600 mot 1,600, under det att motsvarande siffror 1898 var 892 mot 941 ordinarie.

Härvid är också att påminna om den rörelse, som försiggår i syfte att på postbetjante öfverflytta en hel del af tjänstemännens göromål. Härigenom ökas än starkare den extra postbetjäntekåren och det bör vara en bjudande plikt att tillse, att den del af kåren, som stiger upp i högre befattningar, ersättes nedifrån med nya ordinarie. Denna systemförändring har, som också antyddes vid dess första framträdande, skapat väsentligt förbättrade befordringsmöjligheter för postexpeditörerna och måste, om inte alltför stark stagnation skall ske, motvägas af ett raskare ökande af de ordinarie postbetjantes antal. Vi ha ingenting att erinra mot det begärda antalet ordinarie postexpeditörer, men vi vilja fästa Riksdagens uppmärksamhet å faran af att skapa ett extra-proletariat bland postverkets lägre befattningshafvare.

Under dessa omständigheter ha vi inte kunnat anse det vara tillfyllest med de 50 nya ordinarie postbetjante, som äskats, utan finna att 100 är den minsta siffra, som rättvisligen här kan förekomma.

Med hänvisning till hvad vi här anfört, få vi hemställa,

att Riksdagen måtte besluta uttala:

att, i syfte att undvika öfverkvalificerad arbetskraft, ett effektivt påskyndande af postbetjantes användande i större utsträckning vid postkontoren kommer till stånd;

att försöksvis inrättas poststationer med tjänsteman af lägre grad som föreståndare;

att arfvodet till de fast anställda förste postbetjante fördelas så, att 160 kronor tillhöra lönen och 80 kronor tjänstgöringspenningarna genast vid tillträdet till den fasta anställningen;

att i aflöningsreglementet i stället för benämningen »förste postman» insätts de af distriktscheferna (sid. 166 i propositionen) föreslagna titlarna: kontors-

biträde, postförman, förste postiljon, förste postvaktmästare, värdebrefbärare och i stället för »postman» de likaledes af distriktscheferna föreslagna titlarna: postiljon, postvaktmästare och brefbärare, samt

att i 1910 års stat må uppföras 1,900 ordinarie tjänstemannabefattningar af lägre grad vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar, hvaraf 450 i förmansgrad.

Stockholm den 26 januari 1909.

Janne Tynell.

O. H. Waldén.

Bernh. Eriksson.

A. Thylander.

N. Edv. Lindberg.

Hj. Rissén.

Värner Rydén.

I motionens syfte instämma:

C. E. Svensson.

Carl Jansson.

Fr. Berglund.